

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Komentarz

Bartosz Kotowicz, Angelika Kurzawa, Bartłomiej Opaliński

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Komentarz

Bartosz Kotowicz, Angelika Kurzawa, Bartłomiej Opaliński

KOMENTARZE PRAKTYCZNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 czerwca 2022 r.
z uwzględnieniem zmian wchodzących w życie z dniem 1 stycznia 2023 r.

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Kartka w Kratkę Anna Kunz

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów napisali:

Bartosz Kotowicz: art. 92–113, 124–149

Angelika Kurzawa: art. 1–34, 76–91

Bartłomiej Opaliński: art. 35–75

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-556-1

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

WSTĘP

Rejestracja zdarzeń, które indywidualizują osobę fizyczną, przy tym pozwalając ustalić jej tożsamość, jak urodzenie, małżeństwo czy zgon, ma swoją wielowiekową tradycję. To bowiem ze średniowiecznej rejestracji sakramentów kościelnych i kościelnych metryk chrztów, ślubów oraz zgonów wywodzi się współczesna świecka rejestracja stanu cywilnego, dokonywana w postaci aktów stanu cywilnego, jak akt urodzenia, akt małżeństwa oraz akt zgonu (zob. W.M. Hrynicky, *Organizacja rejestracji stanu cywilnego w Polsce w ujęciu historycznym*, „Ius Novum” 2016/4, s. 358–359).

Obecnie obowiązująca ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 709 ze zm.) weszła w życie 1.03.2015 r. Jest to czwarty akt normatywny dotyczący rejestracji stanu cywilnego, uchwalony po II wojnie światowej.

Pierwszym aktem normatywnym w tym zakresie był dekret z 25.09.1945 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. Nr 48, poz. 272 ze zm.), który został następnie zastąpiony dekretem z 8.06.1955 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. Nr 25, poz. 151 ze zm.). Ten ostatni obowiązywał do 1.03.1987 r. Został on uchylony przez ustawę z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 ze zm.). Ustawa ta została zastąpiona przez obecnie obowiązującą ustawę z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego.

Celem wprowadzenia w 2015 r. nowej regulacji w zakresie rejestracji stanu cywilnego było podniesienie jakości rejestracji stanu cywilnego oraz poprawa sprawności procesów administracyjnych w tym obszarze. Osiągnięciu tego celu miała służyć elektronizacja stanu cywilnego, a zatem ewidencjonowanie zdarzeń z zakresu stanu cywilnego w systemie teleinformatycznym oraz przenoszenie dotychczasowych akt stanu cywilnego z postaci papierowej na elektroniczną. W założeniu ma to służyć ułatwieniu dostępu do akt stanu cywilnego z dowolnego urzędu stanu cywilnego. Ustawodawca przewidział również odejście od decyzji administracyjnych na rzecz czynności materialno-technicznych, zastąpienie postępowań sądowych procedurą administracyjną czy możliwość zawarcia związku małżeńskiego poza urzędem stanu cywilnego (uzasadnienie do rzádo-

wego projektu ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, VII kadencja, druk sejmowy nr 2620, s. 1–2).

Proces elektroniczacji rejestracji stanu cywilnego nie zakończył się wraz z uchwaleniem komentowanej ustawy, ale cały czas trwa, czego dowodem są kolejne zmiany w tym zakresie, wprowadzone ustawą z 16.10.2019 r. o zmianie ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2294), a także przepisy prawne, które wejdą w życie 1.01.2023 r. na mocy ustawy z 18.11.2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 569 ze zm.).

Prezentowany komentarz zawiera szczegółową analizę przepisów prawnych dotyczących aktów stanu cywilnego, odnoszących się przede wszystkim do:

- pojęć stanu cywilnego i aktu stanu cywilnego,
- rodzajów aktu stanu cywilnego: aktu urodzenia, aktu małżeństwa i aktu zgonu,
- rejestru stanu cywilnego,
- czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego,
- sądów i organów administracji publicznych właściwych w sprawach rejestracji aktów stanu cywilnego,
- akt zbiorowych stanu cywilnego,
- adnotacji, wzmianek i przypisków w aktach stanu cywilnego,
- zmian w aktach stanu cywilnego: sprostowania, uzupełnienia,
- ustalenia treści czy unieważnienia akt stanu cywilnego,
- wydawania dokumentów z rejestru stanu cywilnego,
- szczególnego trybu rejestracji urodzenia lub zgonu na polskim statku czy zgonu w związku z działaniami wojennymi,
- szczególnego trybu rejestracji zdarzenia, które nastąpiło poza granicami RP,
- transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.

Dokonana w komentarzu szczegółowa analiza przepisów prawnych dotyczących aktów stanu cywilnego z powołaniem się na poglądy doktryny, a także orzecznictwo sądowe w zakresie interpretacji przepisów prawnych, ma w założeniu stanowić źródło wiedzy oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów, które pojawiają się w praktyce stosowania tych przepisów. Dodatkowo omówienie zmian w zakresie elektroniczacji aktów stanu cywilnego, które wejdą w życie 1.01.2023 r., powinno ułatwić ich zastosowanie w praktyce.

Publikacja jest skierowana do pracowników administracji publicznej, którzy w swojej codziennej praktyce zawodowej spotykają się z problemami związanymi z czynnościami z zakresu aktów stanu cywilnego, a także dla radców prawnych i adwokatów reprezentujących strony przed organami administracji publicznej oraz sądami. Bez wątpienia może również okazać się pożytecznym źródłem pomocniczym dla sędziów orzekających w sprawach z zakresu aktów stanu cywilnego, a także w sprawach cywilnych oraz rodzinnych i opiekuńczych. Z informacji w niej zawartych skorzystać będą mogli także

USTAWA

z dnia 28 listopada 2014 r.

Prawo o aktach stanu cywilnego

(tekst jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 709; zm.: Dz.U. z 2022 r. poz. 569)

ROZDZIAŁ 1

Przepisy ogólne

Art. 1. [Przedmiot ustawy]

Ustawa reguluje zasady i tryb rejestracji stanu cywilnego oraz dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

1. Przepis art. 1 określa zakres przedmiotowy ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, a zatem wskazuje obszar regulacji oraz sferę jej zastosowania.
2. Dokonując analizy komentowanego przepisu, można najogólniej stwierdzić, że ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego normuje rejestrację stanu cywilnego, przy czym można wyróżnić tutaj dwa obszary:
 - 1) zasady i tryb rejestracji stanu cywilnego oraz
 - 2) dokonywanie czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Pierwszy z nich wskazuje m.in. właściwe organy administracji w sprawach rejestracji stanu cywilnego, procedurę rejestracji poszczególnych aktów stanu cywilnego: aktu urodzenia, aktu małżeństwa oraz aktu zgonu, czy szczególny tryb rejestracji stanu cywilnego np. w przypadku urodzenia lub zgonu na polskim statku morskim lub powietrznym, zgonu w związku z działaniami wojennymi, a także transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.

Natomiast drugi obszar określa formy działania administracji publicznej w sprawach z zakresu rejestracji stanu cywilnego, którymi są czynności materialno-techniczne oraz decyzje administracyjne, wskazując jednocześnie, która z tych form działania jest odpowiednia do dokonania określonej czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

3. Należy zauważyć, że zakres przedmiotowy został ujęty trochę inaczej niż w poprzednio obowiązującej ustawie z 29.09.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego. Stosownie bowiem do art. 1 p.a.s.c. z 1986 r. ustawa ta regulowała sprawy związane z rejestracją urodzeń, małżeństw oraz zgonów, a także sprawy dotyczące innych zdarzeń, które miały wpływ na stan cywilny osób. Zakres przedmiotowy był więc określony dość ogólnie (por. E. Pachniewska [w:] *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz. Orzecznictwo. Wzory dokumentów i pism*, A. Czajkowska, E. Pachniewska, Warszawa 2011, art. 1). Wskazywał jedynie, że obszarem regulacji objęta jest rejestracja urodzeń, małżeństw, zgonów i innych zdarzeń, które mają wpływ na stan cywilny, jak np. orzeczenie rozwodu czy zmiana nazwiska.

Obecnie zakres przedmioty został doprecyzowany i nie ma takiego ogólnego charakteru. Z brzmienia art. 1 p.a.s.c. wynika, że unormowanie obejmuje nie tyle rejestrację stanu cywilnego, ale także zasady, tryb i dokonywanie czynności z zakresu rejestracji.

4. Mimo że art. 1 p.a.s.c. wskazuje na to, że ustawa reguluje zasady rejestracji stanu cywilnego, nie ma w ustawie wyodrębnionego katalogu zasad dotyczących rejestracji stanu cywilnego. Można je natomiast wywieść z treści poszczególnych przepisów. Za J. Litwinem można wskazać następujące zasady rejestracji stanu cywilnego:
- zasada prawdy obiektywnej,
 - zasada terytorialności,
 - zasada jednolitości systemu organów rejestrujących,
 - zasada meldunkowa,
 - zasada zupełności (aktualizacji z urzędu),
 - zasada samowystarczalności aktu stanu cywilnego,
 - zasada ograniczonej jawności rejestru stanu cywilnego (J. Litwin, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 1961, s. 23).

Zasada prawdy obiektywnej ma swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w art. 22 p.a.s.c., który stanowi o tym, że rejestracji stanu cywilnego dokonuje się na podstawie dowodów potwierdzających prawdziwość zgłoszonych danych. W przypadku uznania tych dowodów za niewystarczające stan faktyczny ustala się w postępowaniu wyjaśniającym. Stąd też na kierowniku USC spoczywa obowiązek weryfikacji prawdziwości zgłoszonych danych oraz ustalenia zgodnego z prawdą stanu cywilnego konkretnej osoby.

Kolejna z zasad – zasada terytorialności – odnosi się do miejsca rejestracji aktu stanu cywilnego, którym jest co do zasady miejsce urodzenia, miejsce zawarcia małżeństwa, miejsce zgonu albo miejsce znalezienia zwłok. Doznaje ona niekiedy pewnych wyjątków, tak samo jak związana z nią zasada jednolitości systemu organów rejestrujących, która określa właściwość kierownika USC do rejestracji aktu urodzenia, małżeństwa oraz zgonu. Obie te zasady można wywieść z art. 13 p.a.s.c.

5. Obecnie obowiązująca ustawa jest ściśle powiązana z innymi aktami normatywnymi, które mają wpływ na stan cywilny osób fizycznych lub mają odpowiednie zastosowanie do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego.

Do grupy aktów normatywnych, mających wpływ na stan cywilny osób fizycznych, należy zaliczyć te, które regulują przykładowo zawarcie związku małżeńskiego, przysposobienie, rozwód, separację czy zmianę nazwiska. Będą to m.in.:

- ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359),
- ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.),
- ustawa z 17.10.2008 r. o zmianie imienia i nazwiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1988),
- ustawa z 4.02.2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. z 2015 r. poz. 1792).

Natomiast od strony *stricte* procesowej zastosowanie do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego będzie miała ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735 ze zm.).

Art. 2. [Stan cywilny]

1. Stanem cywilnym jest sytuacja prawna osoby wyrażona przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowana przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzona w akcie stanu cywilnego.

2. Rejestracji stanu cywilnego dokonuje się w rejestrze stanu cywilnego w formie aktów stanu cywilnego.

3. Aktem stanu cywilnego jest wpis o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego wraz z treścią późniejszych wpisów wpływających na treść lub ważność tego aktu.

4. Akt stanu cywilnego jest sporządzony z chwilą dokonania wpisu o urodzeniu, małżeństwie albo zgonie w rejestrze stanu cywilnego.

5. Czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego innych niż akty stanu cywilnego dokonuje się w formie decyzji administracyjnej albo czynności materialno-technicznej.

6. Odmowa dokonania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego następuje w formie decyzji administracyjnej.

1. Ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego definiuje stan cywilny jako sytuację prawną osoby fizycznej, wyrażoną przez cechy ją indywidualizujące, kształtowaną przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzoną w akcie stanu cywilnego. Stan cywilny zatem to sytuacja prawna osoby fizycznej, wyrażona przez cechy ją indywidualizujące, czyli takie, które są właściwe i przynależą tylko do danej osoby, jednocześnie umożliwiają ustalenie jej tożsamości, jak imię, nazwisko, data i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców czy płeć. Część tych cech może być wspólna dla kilku osób, np. imię i nazwisko, ale łącznie z innymi cechami, jak

ROZDZIAŁ 2

Właściwość miejscowa w sprawach rejestracji stanu cywilnego

Art. 13. [Właściwość miejscowa kierownika urzędu stanu cywilnego]

1. Urodzenie oraz małżeństwo rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na miejsce urodzenia albo zawarcia małżeństwa.
 2. Zgon rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na miejsce zgonu albo miejsce znalezienia zwłok.
 3. Małżeństwo zawarte przed konsulem rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy dla miasta stołecznego Warszawy.
 4. Urodzenie oraz zgon na polskim statku morskim lub powietrznym, okręcie wojennym lub wojskowym statku powietrznym rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy dla miasta stołecznego Warszawy.
 5. Zgon żołnierza w czynnej służbie wojskowej i innej osoby przydzielonej do jednostki wojskowej, poległych lub zmarłych w związku z działaniami wojennymi rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy dla miasta stołecznego Warszawy.
 6. W przypadku stwierdzenia zgonu albo uznania za zmarłego w postępowaniu sądowym zgon rejestruje kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy dla miasta stołecznego Warszawy.
1. Przepis art. 13 p.a.s.c. wskazuje właściwość miejscową kierownika USC do dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego, która uzależniona jest od miejsca zdarzenia.
 2. Co do zasady właściwość miejscowa kierownika USC kształtuje się następująco:
 - rejestracja urodzenia ze względu na miejsce urodzenia,

Komentarz zawiera analizę przepisów dotyczących akt stanu cywilnego, odnoszących się przede wszystkim do:

- pojęć stanu cywilnego i rodzajów akt stanu cywilnego;
- rejestru stanu cywilnego i czynności z zakresu rejestracji;
- sądów i organów administracji publicznych właściwych w sprawach rejestracji akt stanu cywilnego;
- akt zbiorowych stanu cywilnego oraz zawartych w nich adnotacji, wzmianek i przypisów;
- zmian, sprostowań, uzupełnień w aktach stanu cywilnego;
- ustalenia treści oraz unieważnienia akt stanu cywilnego;
- wydawania dokumentów z rejestru stanu cywilnego;
- szczególnego trybu rejestracji urodzenia lub zgonu na polskim statku czy zgonu w związku z działaniami wojennymi oraz zdarzeń, które nastąpiły poza granicami RP;
- transkrypcji zagranicznego dokumentu stanu cywilnego.

Publikacja uwzględnia zmiany stanu prawnego m.in. w zakresie elektronizacji aktów stanu cywilnego, a także przepisy, które wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2023 r. o doręczeniach elektronicznych, dotyczące możliwości upoważnień, archiwizacji akt zbiorowych, rejestracji oraz wydawania dokumentów w postaci elektronicznej.

Książka przeznaczona jest dla prawników praktyków, będzie także służyć kierownikom urzędów stanu cywilnego i ich pracownikom oraz podmiotom uczestniczącym w czynnościach z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Zainteresuje zarówno radców prawnych i adwokatów reprezentujących strony przed organami administracji publicznej oraz sądami, jak również sędziów orzekających w tych sprawach.

Bartosz Kotowicz – doradca restrukturyzacyjny prowadzący własną kancelarię prawną; asystent w Katedrze Prawa Gospodarczego Publicznego na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; wykładowca Centrum Kształcenia Podyplomowego Uczelni Łazarskiego; członek Instytutu Prawa Zamówień Publicznych na Uczelni Łazarskiego oraz Centrum Badań Procesu Legislacyjnego Uczelni Łazarskiego; autor i współautor wielu publikacji naukowych z zakresu prawa administracyjnego, prawa gospodarczego publicznego i prawa zamówień publicznych.

Angelika Kurzawa – doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Administracyjnego, Konstytucyjnego i Prawa Pracy na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego w Warszawie; pracuje w Departamencie Prawnym i Rozstrzygania Sporów w Urzędzie Regulacji Energetyki; prowadzi szkolenia w ramach doskonalenia zawodowego dla radców prawnych w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Lublinie oraz wykłada na studiach podyplomowych „Administracja – rejestracja stanu cywilnego” na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II; autorka wielu publikacji z zakresu prawa administracyjnego, postępowania administracyjnego i sądownictwa administracyjnego oraz prawa gospodarczego publicznego, w tym prawa energetycznego.

Bartłomiej Opaliński – doktor nauk prawnych, praktykujący radca prawny, adiunkt w Katedrze Prawa Administracyjnego Uczelni Łazarskiego w Warszawie, pełnomocnik dziekana WPiA ds. aplikacji prawniczych, dyrektor Instytutu Organów Ochrony Porządku Prawnego Uczelni Łazarskiego; sekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – zastępca przewodniczącego komisji ds. reprivatyzacji nieruchomości warszawskich; wykładowca w Izbie Notarialnej w Warszawie oraz na studiach podyplomowych w Uczelni Łazarskiego; jego doświadczenie zawodowe i zainteresowania obejmują problematykę prawa administracyjnego, prawa konstytucyjnego oraz postępowania administracyjnego i sądownictwa administracyjnego; trener i autor szkoleń z zakresu ochrony danych osobowych, dostępu do informacji publicznej oraz ochrony środowiska prowadzonych dla radców prawnych, pracowników administracji samorządowej oraz aplikantów notarialnych; autor przeszło stu publikacji naukowych z zakresu prawa konstytucyjnego oraz prawa administracyjnego.



Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca



ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSCLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

